

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XV

BELGRADE 1984

<http://www.balkaninstitut.com>

Реч је о години која је најзначајнија у историји Румуна будући да су све румунске покрајине тек тада ушле у јединствену државу. После уједињења Влашке и Молдавије у прошлом веку, ова година обележава први пут уједињење румунских покрајина, уколико запоставимо прво краткотрајно уједињење за време Михајла Храброг.

Аутор је читав свој рад поделио на два тома у шест делова. После Увода (стр.—10) прелази на порекло и постанак румунске државе. Стога у првом поглављу (стр. 11—60) указује на идеју о румунском јединству, и на жељу румунског народа да оствари овај идеал.

Први том, друго поглавље (стр. 61—130) указује на услове и могућности који су од смрти Михајла Храброг до револуције из 1848. водили ка уједињењу свих Румуна. У овом поглављу је посвећена посебна пажња револуционарним покретима, на пример Хорје, Клошке и Кришана, као и Тудора Владимирескуа. Посебно место дато је борби за политичко уједињење Румуна током револуционарних година 1848—1849.

Треће поглавље (стр. 131—337) обухвата широк распон од уједињења Влашке и Молдавије до стварања Румуније. У овом поглављу, аутор је узео у разматрање многе тренутке који су довели до sazревања идеје о националном јединству.

Четврто поглавље (стр. 339—432) говори о жртвама које су Румуни поднели у току првог светског рата за остварење својих националних идеала.

Други том, пето поглавље (стр. 5—130), дато под насловом „Испуњава се народна воља“, говори о догађајима који су непосредно претходили уједињењу. Посебна пажња је посвећена револуционарним радничким и сељачким покретима, те револуционарним политичко-административним променама.

Последње, шесто поглавље (стр. 131—270) обрађује кључне момен-те у процесу уједињења румунских покрајина, па самим тим даје посебно место Великој националној скупштини у Алба Јулији.

Саздано на бази богате документације — архивске грађе и литературе — ово дело академика Штефана Паскуа представља капиталан прилог питању уједињења Румуније. Дело је попуњено општим индексом (стр. 335—395), што олакшава служење књигом. Надамо се да ће ова дела користити свим заинтересованима за период о коме се говори, тим пре што је попуњено резимеима на енглеском (стр. 297—304), француском (стр. 305—313), немачком (стр. 315—323) и на руском језику (стр. 335—395). Књига је такође снабдевена хронологијом догађаја (стр. 279—290) и великим бројем пригодних фотографија (од 196 у обе књиге).

Склони смо уверењу да ће издавач Румунска академија наука Социјалистичке Републике Румуније бити у могућности да ово капитално дело академика Штефана Паскуа објави и на другим страним језицима како би још боље упознала страну јавност са стварањем румунске јединствене националне државе 1918. године.

Милан Ванку

Miroslav Tejchman, *BOJ O BALKAN, Balkánské státy v letech 1939—1941, Praha 1982.*

Скромном фонду дела из историје Балкана у првој фази другог светског рата (1939—1941) прикључу-

чила се недавно објављена студија познатог чехословачког историчара Мирослава Тејмана *Борба за*

Балкан од почетка другог светског рата 1939. до априлског рата 1941. и капитулације војске Југославије и Грчке у сукобу са силама Осовине. У историографији већине земаља, до сада је већа пажња посвећивана обради збивања у периоду светског рата од 1941. до победе 1945, док је историја земаља југоисточне Европе у првој фази рата до 1941. била знатно запостављена. Досад објављена дела о напорима демократских снага у балканским земаљама да се спречи издаја и да се организује отпор експанзији нациста према европском југоистоку су малобројна. Зато је ово дело Мирослава Тејмана дочекано као велики допринос.

Тејман је већ познат као врстан истраживач и добар познавалац архивске грађе. За ову студију је користио богате фондове архивске грађе из архива Немачке Демократске Републике, Савезне Републике Немачке, Велике Британије, Чехословачке, Југославије, Румуније и Бугарске. Фонду коришћене и објављене архивске грађе која је издата у овим земаљама прикључила су се и издања других земаља: Италије, Мађарске, Совјетског Савеза, Сједињених Америчких Држава и других. Приликом израде ове књиге, аутор је савесно користио или консултовао целокупну постојећу литературу поменутих земаља у којима се обрађује ова тематика.

У првом делу књиге (стр. 17—43) обрађен је период од септембра до краја 1939, с посебним освртом на одјек пораза Пољске на стање у балканским земаљама и на њихов однос према зараћеним силама. Већ у ово време почиње квалитетна промена у спољнополитичкој оријентацији балканских земаља, слаби интересовање за ранију политику колективне безбедности и прихвата се политика неутралности која се сама по себи претвара у противречну политику балансирања између зараћених сила. Та политика највише помаже Немцима у њиховој експанзији према југоистоку.

У другом делу (стр. 44—85) аутор обрађује неуспео покушај за-

падних сила да окупе балканске земље у првој половини 1940. и да их удружене активирају на сузбијању фашистичке опасности. Нису успели ни покушаји да се од лаганог умирања спасе последња хелија колективне безбедности на овом подручју — Балкански споразум.

У трећем делу књиге (стр. 86—120), аутор анализира погоршане услове за деловање демократских и антифашистичких снага у балканским земаљама после пораза Француске у лето 1940. Велика Британија је остала једина ратујућа страна против моћних сила Осовине и имала је све мање изгледа да придобије неку од Балканских земаља за укључивање у борбу против Немачке. Владе земаља Балкана и целе југоисточне Европе, антисовјетски опредељене, пред притисцима Немачке су се све више опредељивале за политику тобожње неутралности која је у пракси била политика додворења силама Осовине. Велики успеси Немачке експанзије утицали су на брзо слабљење прозападно опредељених снага у владајућим структурама ових земаља. Везе и сарадња с Британцима одржавани су са страхом и стрепњом, док су Немцима истовремено отворена широм сва врата. Нацисти користе тренутак и проводе познату политику сејања раздора и распривања спорова међу појединим народима на југоистоку Европе. Мањински и територијални спорови између Румуније и Мађарске, те Бугарске и Румуније доводе се до усијања, а онда се намеће арбитража сила Осовине, заправо Немачке. Изигравајући улогу заштитника сваке стране у спору, Нацисти успевају да појачају свој утицај на конзервативне слојеве земаља у спору.

У четвртном делу књиге (стр. 121—150) обрађен је напад италијанских група на Грчку, Мусолинијев пораза у Италији и последице тога пораза на даљи развој борбе за Балкан, с посебним тежиштем на промене у немачкој балканској политици. Рат није био по вољи Хитлеру због великих припрема за на-

пад на СССР, али кад је до њега дошло, онда је требало што пре рашчистити ствари и пацификовати ово подручје. Појачани су и притисци на земље југоисточне Европе и постављани им захтеви да се одрекну политике лавирања, односно сарадње и са Британијом, и да се милом или силом прикључе силама Тројног пакта. Захваљујући раније изведеним припремама, Немци су овај посао у Будимпешти и Букурешту брзо завршили; владе ових земаља прикључују се Тројном пакту крајем новембра 1941. Овај посао је текао нешто спорије са бугарском владом, али је и она савладана 1. марта 1941, кад је и Бугарска приступила Тројном пакту.

У завршном, петом делу књиге (стр. 151—197) обрађен је покушај владе Краљевине Југославије да се са што мање негативних последица извуче из ове кризе. Формално се приступило Тројном пакту, али народ у Југославији није хтео ни

то и оборио је владу Цветковић-Мачек, после чега је дошла пучистичка влада која није много мењала своју спољнополитичку оријентацију. Немци су у кратком априлском рату успели да овладају и Југославијом и Грчком, и тако остваре свој задатак о пацификацији Балкана пре поласка на Исток.

Тако је битка за Балкан видимо завршена у априлском рату пуним успехом за Немачку, али то није био крај него тек почетак рата који ће ускоро захватити знатан део балканског подручја.

Књига др Тејмана је снабдевана комплетним научним апаратом. Својом садржином, обрадом, документованошћу и свим другим квалитетима, ова књига представља велики допринос обради једног значајног раздобља историје балканских народа.

Душан Лукач

Mélétios D. Theophilou, LA VIE AGRO-PASTORALE DANS UN VILLAGE MONTAGNARD D'ÉPIRE (PROBLÈMES DE DEVELOPPEMENT SOCIO-ECONOMIQUE), Salonique 1983, 323 стр.

Ова студија је урађена у оквиру напора који се предузимају у суседној Грчкој ради унапређења друштвених истраживања, а у складу са активностима UNESCO-а и посебне грчко-француске сарадње на овом научном плану. У том смислу је још 1958. извршено проучавање шест епирских села, да би 1961. у Атини био основан први грчки Центар за друштвене науке.

Аутор је своја истраживања, описана у овој књизи, започео још 1961, да би их обновио 1972. Изначно је село Витсу у Епиру, у ужој области Загори, која је послужила и као експерименталан простор за спровођење развоја пољопривреде у планинској зони. Главни циљ његовог истраживања које је презентирао у облику монографије

под горњим насловом био је да изучи специфичне друштвено-економске проблеме са којима се суочава становништво овог дела Грчке у савременим условима брзих друштвених и економских промена и да на тај начин пружи прецизну слику конкретних стања која би се састојала из приказа друштвених услова, а затим и економских, психолошких и других у датом региону. Испитивања наведених проблема вршена су са географске тачке гледишта. Аутор при том наглашава да село које је изабрао не представља неки изузетак од сличних планинских насеља у његовој земљи, али да у извесном смислу ипак јесте репрезентант.

Студија, међутим, обухвата велики број појава традиционалног